

IFRS 9 Finansal Araçlar Standardına Göre Satın Alındığında veya Oluşturulduğunda Kredi-Değer Düşüklüğüne Uğramış Finansal Varlık Yaklaşımına İlişkin Derleme Çalışması

Mehmet Maşuk FİDAN¹

Makale Gönderim Tarihi: 16.01.2018

Makale Kabul Tarihi: 29.03.2018

Öz

Değer düşüklüğü konusunda IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardı “gerçekleşen zarar” modelini benimsemiştir. 2008 yılında ortaya çıkan finansal kriz ile birlikte, oluşacak risklerin daha önceden tahmin edilmesi gündeme gelmiştir. Bu amaçla, 2014 yılının Temmuz ayında, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB), IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının yerine IFRS 9 Finansal Araçlar standardının tamamlanmış ve son versiyonunu yayınlamıştır. IFRS 9 Finansal Araçlar standardı, finansal araçların sınıflanmasında ve değer düşüklüğünde yenilikler getirmiştir. Bu yeniliklerden bir tanesi de değer düşüklüğü konusunda getirilen “beklenen kredi zararı” modelidir.

Bu çalışmada, öncelikli olarak, IFRS 9 Finansal Araçlar standardının getirdiği yeniliklerin neler olduğu açıklanmıştır. Daha

¹ Dr. Öğr. Üy., Nişantaşı Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, mehmet.fidan@navala.com.tr, Orcid Id: 0000-0002-4341-943X
Bu çalışma 17-19 Ekim tarihlerinde Edirne’de düzenlenen “2nd International Trakya Accounting Finance and Auditing Symposium” da bildiri olarak sunulmuş, gelen eleştiri ve açıklamalar dikkate alınarak makale haline getirilmiştir.

sonra, kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların satın alınması veya oluşturulması yaklaşımı ile krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı konusu, IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardı ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Varlıklar, Beklenen Kredi Zararı, Değer Düşüklüğü

JEL Sınıflandırması: M40, M41

The Purchased or Originated Credit-Impaired Financial Assets Approach as Collected Work under IFRS 9 Financial Instruments

Abstract

IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement's impairment model is the incurred loss model. As a result of the 2008 financial crises, expected credit losses had been in agenda. Due to that agenda, In July 2014, the International Accounting Standards Board (IASB) issued the completed and final version of IFRS 9 Financial Instruments that replaced IAS 30 Financial Instruments: Recognition and Measurement which brings a new classification and impairment model called the expected credit model.

This paper discusses briefly the classification and impairment model under IFRS 9 Financial Instruments. It also examined in the Purchased or originated credit-impaired financial assets approach and the credit-adjusted effective interest rate comparison with IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement's requirements.

Keywords: Financial assets, Expected Credit Losses, Impairment

JEL Classification: M40, M41

1. GİRİŞ

2008 yılında başlayan finansal kriz ile birlikte, 2003 yılında IASB tarafından yayımlanan ve 01.01.2005 tarihinden itibaren yürürlükte olan IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının noksanlıkları ve özellikle değer düşüklüğü modeline ilişkin zayıflıkları daha fazla tartışılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, finansal kriz ile birlikte ortaya çıkan ve finansal raporlamayı ilgilendiren konuları araştırmak için, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) ile Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) tarafından, Finansal Kriz Danışma Grubu (FCAG) 2008 yılının Ekim ayında kurulmuştur. FCAG'nin 2009 yılının Temmuz ayında yayımlanan raporunda; IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının zayıf ve eksik yönleri belirlenmiştir (Financial Crisis Advisory Group, 2009, s. 3). Bu eksiklikler ve zayıflıklar içinde, IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının değer düşüklüğü yaklaşımı olan gerçekleşen zarar modeli de belirtilmiştir (IFRS 9: BCIN.11).

IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının eksikliklerini, zayıflıklarını ve karmaşıklığını gidermek amacıyla IASB tarafından, IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının yerini alacak yeni bir standart için çalışma başlatılmıştır. Bu bağlamda IASB tarafından 2009, 2010 ve 2014 yıllarında IFRS 9 Finansal Araçlar standardının üç versiyonu yayınlanmıştır. 2009 yılında yayımlanan IFRS 9 Finansal Araçlar standardında finansal varlıkların sınıflandırılması ve ölçümüne ilişkin hükümler açıklanmıştır. 2010 yılında yayımlanan IFRS 9 Finansal Araçlar standardında ise sınıflandırmaya finansal borçlar ve buna ilişkin hükümler de ilave edilmiştir. 2014 yılının Temmuz ayında IFRS 9 Finansal Araçlar standardının son ve tamamlanmış versiyonu, 01.01.2018 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere yayınlanmıştır. Son versiyonda finansal varlıkların sınıflandırılmasına ilişkin değişiklik ve ilavelerin yanı sıra, değer düşüklüğüne ilişkin hükümler de ilave edilmiştir.

Bu çalışmanın amacı 01.01.2018 tarihinde yürürlüğe giren IFRS 9 Finansal Araçlar Standardı ile getirilen yaklaşımlardan biri olan satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklü-

ğü bulunan finansal varlıkların ölçülmesi ve muhasebeleştirilmesi ilkelerinin açıklanmasıdır. Bu çalışmada, IFRS 9 Finansal Araçlar standardının son versiyonu esas alınarak, finansal varlıkların sınıflandırılması, değer düşüklüğüne tabi finansal varlıklar, finansal varlıklarda değer düşüklüğü ve değer düşüklüğü yaklaşımları detaya girmeden açıklanmıştır. Ayrıca, IFRS 9 Finansal Araçlar standardında ayrı bir yaklaşım olarak ele alınan satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar yaklaşımı ile krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranının IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardındaki uygulaması, karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve detaylı bir uygulama örneği üzerinde açıklanmıştır.

2. Finansal Varlıkların Sınıflandırılması

IFRS 9 Finansal Araçlar standardı, finansal varlıkları, finansal varlıkların yönetimi için işletmenin esas aldığı iş modeli ile finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarının özelliklerini esas alarak aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır (IFRS 9: 4.1.1; Ramirez, 2015, s. 2):

- İtfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal varlıklar.
- Gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar.
- Gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar.

2.1. İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli Üzerinden Ölçülen Finansal Varlıklar

Finansal varlıklarda itfa edilmiş maliyet bedeli; finansal varlığın ilk defa finansal tablolara alındığı tutardan, anapara geri ödemeleri düşüldükten sonra, bu tutara ilk defa finansal tablolara alındığındaki tutar ile vadesindeki tutar arasındaki fark üzerinden etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanan toplam itfa tutarı eklenerek veya düşülerek bulunan tutardır (IFRS 9: Appendix A: Defined Terms).

IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre, itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal varlıklar, aşağıda belirtilen her iki kriteri de aynı anda taşıyan finansal varlıklardan (borçlanma araçlarından) oluşmaktadır (IFRS 9: 4.1.2):

- Finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsil edilmesini amaçlayan bir iş modeli kapsamında elde tutulması,
- Finansal varlığa ilişkin sözleşme şartlarının, belli tarihlerde sadece anapara ve anapara bakiyesinden kaynaklanan faiz ödemelerini içeren nakit akışlarına yol açması.

Yukarıda belirtilen her iki kriteri aynı anda taşımayan finansal varlıklar, itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal varlıklar olarak sınıflandırılmaz. Finansal varlığın, kredi değer düşüklüğüne maruz kalmasından dolayı iskontolu olarak edinilmesi, onun itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülmesine engel değildir (IFRS 9: BC4.37-40).

Yukarıda belirtilen kriterlerin doğal sonucu olarak, sadece borçlanma araçlarının (debt instruments) itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülmesi mümkün (Kieso, Weygandt ve Warfield, 2011, s. 883) olup, aşağıda belirtilen araçların itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülebileceği ifade edilmektedir (BDO International, 2016, s. 10):

- Ticari alacaklar.
- Temel borç verme özelliklerini taşıyan krediler.
- Alım satım amacıyla elde tutulmayan devlet borçlanma araçları.
- Standart faiz içeren vadeli mevduatlar.

İtfa edilmiş maliyet bedeli üzerinde ölçülen finansal varlıklar değer düşüklüğüne tabi olup, bu varlıklara bağlı beklenen kredi zararları için zarar karşılığı ayrılması (IFRS 9: 5.5.1) ve beklenen kredi zararının kar ve zararda muhasebeleştirilmesi gerekir (IFRS 9: 5.5.8).

2.2. Gerçeğe Uygun Değer Değişimi Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılarak Ölçülen Finansal Varlıklar

Bir finansal varlık aşağıda belirtilen her iki şartı da aynı anda taşıması halinde, gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlık olarak sınıflandırılır (IFRS 9: 4.1.2A).

- Finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsil edilmesini ve finansal varlığın satılmasını amaçlayan bir iş modeli kapsamında elde tutulması,
- Finansal varlığa ilişkin sözleşme şartlarının, belli tarihlerde sadece anapara ve anapara bakiyesinden kaynaklanan faiz ödemelerini içeren nakit akışlarına yol açması.

Gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar sınıflandırılması, IFRS 9 Finansal Araçlar standardının 2009 ve 2010 versiyonlarında olmayan, ancak 2014 versiyonunda ilave edilen bir sınıflandırmadır. Bu sınıflandırmanın temel amacı, finansal varlıklardan gelir elde etmek, likidite ihtiyaçlarını karşılamak ve varlık ile borçların vadesini uyumlaştırmaktır (Özerhan ve Aslan, 2016, s. 580).

Kriterler dikkate alındığında, sadece borçlanma araçlarının (debt instruments) gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlık olabileceğini ifade etmek mümkündür. Ancak, bazı durumlarda özkaynak aracına yapılan yatırımların da gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçüleceği konusunda "İlk defa finansal tablolara almada işletme, ticari amaçla elde tutulmayan veya TFRS 3'ün uygulandığı bir işletme birleşmesinde edinen işletmenin finansal tablolarına aldığı bir şarta bağlı bedel niteliğinde olmayan, bu Standart kapsamındaki bir özkaynak aracına yapılan yatırımın gerçeğe uygun değerindeki sonraki değişikliklerin diğer kapsamlı gelirden sunulması konusunda, geri dönülemeyecek bir tercihte bulunulabilir" (IFRS 9: 5.7.5) hükmü getirilmiştir.

Gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar değer düşüklüğüne tabi olup, bu varlıklara bağlı beklenen kredi zararları için zarar karşılığı ayırıl-

ması gerekir (IFRS 9: 5.5.1). İşletme, gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar için bir zarar karşılığını finansal tablolara alırken ve ölçerken değer düşüklüğü hükümlerini uygular. Ancak, zarar karşılığı diğer kapsamlı gelire (özkaynaklara) yansıtılır ve finansal varlığın finansal durum tablosundaki defter değerini azaltmaz (IFRS 9: 5.5.2). Değer düşüklüğü karşılığına ilişkin hesaplama ve açıklamalara dipnotlarda yer verilmesi gerekir (Özerhan ve Aslan, 2016, s. 580).

2.2. Gerçeğe Uygun Değer Değişimi Kar veya Zarara Yansıtılarak Ölçülen Finansal Varlıklar

Bir finansal varlık, gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlık ve itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal varlık olarak sınıflandırılmadığı takdirde, gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlık olarak sınıflandırılması gerekir (IFRS 9: 4.1.4). Ayrıca; bir finansal varlık itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal varlık veya gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlık olarak sınıflandırılması mümkün olmasına rağmen, varlıklar ve yükümlülüklerin farklı şekilde ölçümünden ve bunlara ilişkin kazanç ile kayıpların farklı şekilde finansal tablolara alınmasından kaynaklanacak bir tutarsızlığı (muhasabe uyumsuzluğu) ortadan kaldırması veya önemli ölçüde azaltması durumunda, bir finansal varlığı geri dönülemez bir şekilde gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen olarak sınıflandırmak mümkündür (IFRS 9: 4.1.5; Özerhan ve Aslan, 2016, s. 582).

Gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlık için beklenen kredi zararları olarak zarar karşılığı ayrılması mümkün değildir (IFRS 9: 5.5.1; Ramirez, 2015, s. 7).

3. Finansal Varlıklarda Değer Düşüklüğü

IFRS 9 Finansal Araçlar standardı, değer düşüklüğünü, kredi kalitesindeki bozulmaya bağlamıştır. Finansal varlığın kredi kalitesinde düşüş olduğunda, gelecekte beklenen nakit girişleri ile

sözleşmedeki nakit girişleri arasında bir farklılık veya açıklık oluşmaktadır. Bu farklılığın bugünkü değeri kredi zararı olarak tanımlanmakta ve standartta ise *“işletmeye sözleşmeye dayalı olarak vadesi geldikçe gerçekleşecek nakit akışlarının tamamı ile işletmenin tahsil etmeyi beklediği nakit akışlarının tamamı arasındaki farkın (tüm nakit açıklarının) başlangıçtaki etkin faiz oranı (ya da satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar için krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı) üzerinden hesaplanan bugünkü değeridir.”* (IFRS 9: Appendix A: Defined Terms) şeklinde tanımlanmıştır. Değer düşüklüğü *“finansal varlıkların ilk muhasebeleştirilmeden bu yana kredi riskinde meydana gelen artış sonucunda defter değerinde meydana gelen azalmadır”* (Özerhan & Aslan, 2016, s. 582) şeklinde de tanımlanabilir.

IFRS 9 Finansal Araçlar standardının değer düşüklüğü konusunda getirdiği temel yenilik, IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının *“gerçekleşen zarar”* modeli yerine, *“beklenen kredi zararı (expected credit loss -ECL)”* modelini ikame etmesidir (EY, 2014, s. 7). Bu farklılığın paranın zamana değeri dikkate alınarak hesaplanan tutar değer düşüklüğü veya beklenen kredi zararı olarak adlandırılmaktadır. Başka bir ifade ile beklenen kredi zararları, kredi zararlarının, ilgili temerrüt risklerine göre ağırlıklandırılmış ağırlıklı ortalamasıdır (IFRS 9: Appendix A Defined Terms).

ECL'nin beklenen kredi zararını, RDO'nun temerrüde düşme riskini ve CL'nin kredi zararını gösterdiği bir durumda; beklenen kredi zararı aşağıdaki şekilde formüle edilerek hesaplanabilir (Gebhardt, 2015, s. 12):

$$ECL = RDO * CL$$

Beklenen kredi zararı modeli aşağıda belirtilen finansal varlıklara uygulanır (KPMG, 2014, s. 58):

- İtfa edilmiş maliyet bedeli ile ölçülen finansal varlıklar (banka mevduatları, krediler, ticari alacaklar, borçlanma araçları vb)

- Gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar
- Finansal kiralama alacakları
- Sözleşme varlıkları
- Kredi taahhütleri
- Finansal teminat sözleşmeleri

Aşağıda belirtilen finansal varlıklar beklenen kredi zararlarının kapsamı dışında bırakılmıştır (KPMG, 2014, s. 58):

- Öz kaynağa dayalı finansal varlıklar.
- Gerçeğe uygun değer değişimi kar zarara yansıtılarak ölçülen kredi taahhütleri.
- Gerçeğe uygun değer değişimi kar zarara yansıtılarak ölçülen diğer finansal varlıklar.

4. Beklenen Kredi Zararların Tespitinde Kullanılan Yaklaşımlar

IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre işletmeler, beklenen kredi zararlarını hesaplamak için aşağıda belirtilen yaklaşımlardan birini uygulamaları gerekir (Özerhan ve Aslan, 2016, s. 585-588).

- Genel yaklaşım.
- Basitleştirilmiş yaklaşım.
- Satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlık yaklaşımı.

Aşağıda, genel yaklaşım ve basitleştirilmiş yaklaşım konusunda genel bilgi, satın alındığında ya da oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar yaklaşımı konusunda ise uygulama örneği üzerinden detaylı açıklama yapılmıştır. Ayrıca, IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardı ile farklılık ve benzerliklerine zamanı geldikçe değinilmiştir.

4.1. Genel Yaklaşım

Her raporlama döneminin sonunda işletme, finansal varlığa ilişkin kredi riskinde önemli bir artış olup olmadığı değerlendirir.

Genel yaklaşıma göre, her raporlama tarihinde; kredi riskinde önemli bir artışın olup olmadığına göre, 12 aylık beklenen kredi zararı veya ömür boyu beklenen kredi zararına göre karşılık ayrılır (IFRS 9: 5.5.3; IFRS 9: 5.5.5; EY, 2014, s. 12). Ayrılan kredi zararı, değer düşüklüğü zararı olarak kar zararda muhasebeleştirilir.

Bir finansal varlıktaki kredi riskinin, ilk defa finansal tablolara alınmasından raporlama tarihine kadar geçen süre içinde, önemli ölçüde artmış olması durumunda, işletme söz konusu finansal varlığa ilişkin zarar karşılığını ömür boyu beklenen kredi zararlarına eşit bir tutardan ölçer (IFRS 9: 5.5.3).

Bir finansal varlıktaki kredi riskinin, ilk defa finansal tablolara alınmasından raporlama tarihine kadar geçen süre içinde, önemli ölçüde artmamış olması durumunda, işletme söz konusu finansal varlığa ilişkin zarar karşılığını 12 aylık beklenen kredi zararlarına eşit bir tutardan ölçer (IFRS 9: 5.5.5).

Genel yaklaşımda, finansal varlığın ilk defa finansal tablolara alınmasından raporlama tarihine kadar geçen süre içinde, kredi riskinin ve temerrüdün durumuna göre, finansal varlıklar için üç aşamalı bir model benimsenmiştir (EY, 2014, s. 7; Aytürk, 2016, s. 136). Belirtilen model Tablo 1 üzerinde gösterilmiştir:

Tablo 1: Finansal varlıklarda üç aşamalı değer düşüklüğü modeli

Aşama	1	2	3
Değer Düşüklüğünün Hesaplanması	12 aylık beklenen kredi zararı	Ömür boyu beklenen kredi zararı	
Faizin hesaplanması	Brüt tutar esas alınarak etkin faiz tutarı/yöntemi		Net tutar esas alınarak etkin faiz tutarı/yöntemi
Sonraki aşamalarda yeniden değerlendirme	Finansal varlığın ilk finansal tablolara alındığından itibaren kredi riskindeki değişim		

Kaynak: Impairment of Financial Instruments Under IFRS 9, December 2014, EY, s. 7; IFRS IN PRACTICE 2016 IFRS 9 Financial Instruments, BDO International, 2016, s.38

Tablo 1’de görüldüğü üzere, işletmenin her raporlama döneminde aşağıdaki değerlendirmeleri yapması gerekir.

İlk finansal raporlama tarihinden itibaren finansal varlığa ilişkin kredi riski önemli ölçüde artmamış ise 12 aylık beklenen kredi zararı tutarında karşılık ayrılır. Finansal varlığın brüt tutarı üzerinden etkin faiz oranı uygulanarak faiz geliri hesaplanır (**Aşama 1**). İlk muhasebeleştirme tarihinden raporlama tarihine kadar geçen süre içinde finansal varlığa ilişkin kredi riski önemli ölçüde artmış ise ömür boyu beklenen kredi zararı tutarında karşılık ayrılır. Ayrıca, raporlama döneminde, finansal varlığın kredi değer düşüklüğüne uğrayıp uğramadığına ilişkin bütün olasılıklar da değerlendirilir. Finansal varlığın kredi riskinde önemli bir artış meydana gelmiş olması ve fakat temerrüt durumunun olmaması halinde, finansal varlığın brüt tutarı üzerinden etkin faiz oranı uygulanarak faiz geliri hesaplanır (**Aşama 2**). Finansal varlığını kredi riskinde önemli bir artış meydana gelmiş olması ve aynı zamanda temerrüt durumunun olasılık dahilinde olması halinde (**Aşama 3**), finansal varlığın net tutarı üzerinden etkin faiz oranı uygulanarak faiz geliri hesaplanır (Gebhardt, 2015, s. 14).

Daha sonraki aşamalarda, finansal varlığın kredi kalitesinin artmış olması, başka bir ifade ile kredi riskinde önemli bir artış olmaması halinde, işletme 12 aylık beklenen kredi zararı tutarında karşılık ayırmaya başlar.

Her raporlama döneminde, her bir finansal varlığın kredi riskinin belirlenmesi ve ilk finansal raporlamaya alınma tarihinden raporlama tarihine kadar olan sürede, kredi riskinin önemli ölçüde artıp artmadığının değerlendirilmesi gerekir. Kredi riski analizi; birçok faktörün incelenmesini gerektirmektedir (IFRS 9: B5.5.16). Bu da işletmelerde zaman ve kaynak kullanımını bakımından maliyete neden olmaktadır. Bundan dolayı kredi riskinin önemli ölçüde artıp artmadığı konusunda, işletmelere yardımcı olmak için IFRS 9 Finansal Araçlar standardı aşağıda belirtilen kolaylaştırıcı varsayımlar önermiştir (EY, 2014, s. 13; Özerhan ve Aslan, 2016, s. 587):

- Finansal varlığın raporlama tarihinde düşük kredi riskine veya yüksek kredi derecesine sahip olduğunun belirlen-

mesi durumunda, işletme finansal varlıktaki kredi riskinin finansal tablolara alınmasından bu yana önemli ölçüde artmadığını varsayabilir (IFRS 9: 5.5.10).

- Vadesinden itibaren 30 gün geçtiği halde ödenmeyen finansal varlıklarda, aksi ispatlanabilir bir şekilde, finansal varlığın kredi riskinin önemli ölçüde arttığı varsayılır (IFRS 9: 5.5.11).
- Ömür boyu riskteki değişim için, 12 aylık temerrüt riskinin ortalama olarak kullanılması (IFRS 9: B5.5.13).

4.2. Basitleştirilmiş Yaklaşım

Basitleştirilmiş yaklaşım, işletmelerden kredi riskindeki değişiklikleri takip etmeleri yerine, her raporlama döneminde ömür boyu beklenen kredi zararı tutarında karşılık ayırmalarını beklemektedir (IFRS 9: 5.5.15).

Aşağıdaki finansal varlıklara basit yaklaşım uygulanmaktadır.

- Önemli bir finansman unsuru içermeyen ticari alacaklar.
- Önemli bir finansman unsuru içermeyen sözleşme varlıkları.

Basitleştirilmiş yaklaşımın önemli bir finansman unsuru taşımayan ticari alacaklar ve sözleşme varlıklarına uygulanması pratik bir yol olarak görülebilir. Özellikle, önemli bir finansman unsuru taşımayan ticari alacaklar ile sözleşme varlıklarının vadelerinin 12 ayın altında olduğunda, 12 aylık beklenen kredi zararı ile ömür boyu beklenen kredi zararı aynı olacaktır.

Ayrıca, işletmenin muhasebe politikası olarak tercih etmesi halinde, aşağıdaki finansal varlıklara basitleştirilmiş yöntemle göre ömür boyu beklenen kredi zararı tutarında karşılık ayırabilir.

- Önemli bir finansman unsuru içeren ticari alacaklar,
- Önemli bir finansman unsuru içeren sözleşme varlıkları,
- IAS 17 Kiralama İşlemleri standardı kapsamında doğan kiralama alacakları.

4.3. IFRS 9 Standardının Satın Alındığında veya Oluşturulduğunda Kredi-Değer Düşüklüğüne Uğramış Finansal Varlık Yaklaşımı ile IAS 39 Standardının Karşılaştırılması

IFRS 9 Finansal Araçlar standardı, satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların kredi zararları için karşılık ayrılması, uygulanacak faiz oranı ve faiz gelirinın muhasebeleştirilmesi konularında özel düzenlemeler getirmiştir (KPMG, 2014, s. 94; Grant Thornton, 2016, s. 28). IFRS 9 Finansal Araçlar standardı, ilk muhasebeleştirmede kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların değerlemesini, diğer finansal varlıkların değerlemesinden farklı esaslara bağlamıştır (Özerhan ve Aslan, 2016, s. 588; Grant Thornton, 2016, s. 29).

Finansal varlıkların ilk defa finansal tablolara alınması sırasında, kredi değer düşüklüğüne uğramış olup olmadığının işletme tarafından değerlendirilmesi ve belirlenmesi gerekir (IFRS 9: 5.5.13; PWC, 2017 s. 34). Bu değerlendirme sonucunda finansal varlığın kredi değer düşüklüğüne uğradığı/temerrüde düştüğü konusunda bir kanaate varılması halinde, kredi değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar için yalnızca ilk defa finansal tablolara alınmasından itibaren her raporlama tarihinde işletme ömür boyu beklenen kredi zararlarındaki toplam değişiklikleri zarar karşılığı olarak finansal tablolarda sunar (IFRS 9: 5.5.13).

Finansal araçlarla ilgili bir sözleşmede temerrüdün hangi durumlarda ortaya çıkacağı yazılmaktadır. Geniş anlamda temerrüdün iki tane unsuru bulunmaktadır: En ciddi olanı "vadesinde anapara ve faizlerin ödenmemesidir". İkinci olarak, bir sözleşme hükmünün ihlal edilmesidir (Ganguin ve Bilardello, 2005, s. 195).

Bir finansal varlığın gelecekteki tahmini nakit akışlarını olumsuz şekilde etkileyen bir veya daha fazla olay gerçekleştiğinde söz konusu finansal varlığın kredi-değer düşüklüğüne uğramış olduğu kabul edilmektedir (IFRS 9: Appendix A Defined Terms). Bir finansal varlığın kredi-değer düşüklüğüne uğradığına ilişkin kanıtların gözlemlenebilir olması ve bir bilgiye dayanması gerekir (EY, 2014, s. 15).

Aşağıdaki olaylara ilişkin gözlemlenebilir veriler finansal varlığın kredi-değer düşüklüğüne uğramış olduğunu gösteren kanıtlardır (IFRS 9: Appendix A: Defined Terms):

- İhraççının ya da borçlunun önemli finansal sıkıntı içinde olması,
- Temerrüt veya vadenin geçmesi gibi nedenlerle bir sözleşme ihlalinin meydana gelmesi,
- Ekonomik veya sözleşmeye bağlı nedenlerle, borçlunun içine düştüğü finansal sıkıntıdan dolayı alacaklının borçluya normal şartlarda düşünmediği bir ayrıcalık tanınması,
- Borçlunun iflasının veya başka bir finansal yeniden yapılanma içine gireceğinin ihtimal dahilinde olması,
- Finansal sıkıntılar nedeniyle finansal varlığa ilişkin aktif piyasanın ortadan kalkması,
- Finansal varlığın, katlanılan kredi zararlarını yansıtan yüksek bir indirimle alınması veya oluşturulması.

Tek bir olayı belirlemek mümkün olmasa bile, birden çok olayın birleşik etkisi finansal varlığın kredi-değer düşüklüğüne uğramasına yol açabilir.

IFRS 9 Finansal Araçlar standardının finansal varlıkların kredi değer düşüklüğüne uğramış olduğunu gösteren kanıtlar ile IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının değer düşüklüğünün bulunduğu dair kanıtları önemli derecede benzerlik göstermektedir (EY, 2014, s. 15; IAS 39: 59; IFRS 9: Appendix A Defined Terms). Her iki standartta finansal varlıkların değer düşüklüğüne uğradığına dair kanıtlar benzer olmakla birlikte, sonuçları bakımından farklılıklar bulunmaktadır. IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardındaki "... ileride meydana gelecek olaylar sonucunda oluşması beklenen kayıplar, ne kadar olası olursa olsunlar muhasebeleştirilemezler..." hükmü ile, IFRS 9 Finansal Araçlar "...raporlama tarihinde işletme, satın alındığında ya da oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar için yalnızca ilk defa finansal tablolara alınmasından bu yana ömür boyu beklenen kredi zararlarındaki

toplam değışiklikleri zarar karşılığı olarak finansal tablolara alır.” hüküm tamamen farklıdır. Bu farklılık, finansal tablolardaki kredi zararı karşılığının muhasebeleştirilmesinde dönemler arasında farklılıklara da neden olacaktır. Farklılığın sayısal gösterimi, Örnek Uygulamanın II. Senaryosunda gösterilmiştir.

IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre, satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar için beklenen kredi zararı hesaplanırken, sadece ömür boyu beklenen kredi zararları dikkate alınır (KPMG, 2014, s. 95), 12 aylık beklenen kredi zararları hiçbir koşulda dikkate alınmaz (EY, 2014, s. 15). IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardına göre ise, değer düşüklüğü sadece oluştuğunda dikkate alınır ve finansal tablolarda sunulur.

Kredi-değer düşüklüğüne uğramış olan finansal varlıklar çoğu zaman iskontolu olarak alınıp satılırlar. Başka bir ifade ile, kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlığın bugünkü değerinin hesaplanmasında yüksek bir iskonto oranı uygulanmaktadır. Böyle bir durumda, nominal tutar yerine beklenen nakit akışının esas alınması ve hesaplamaların buna göre yapılması gerekir. Sonraki dönemlerde, bu tür finansal varlıkların faiz geliri hesaplanırken, beklenen nakit esas alınarak hesapları faiz oranı esas alınacaktır. Başka bir ifade ile bertilen finansal varlığa ilişkin faiz geliri hesaplamasında, krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranının (KGDEFO) uygulanması gerekir (IFRS 9: Appendix A Defined Terms). Krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı finansal varlığın beklenen ömrü boyunca gerçekleşmesi tahmin edilen gelecekteki nakit ödeme veya tahsilatları, satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlığın itfa edilmiş maliyetine indirgeyen orandır (IFRS 9: Appendix A: Defined Terms). İşletme, krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranını hesaplarken, finansal aracın tüm sözleşme şartlarını ve beklenen kredi zararlarını dikkate alarak beklenen nakit akışlarını tahmin eder. Krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı hesaplanırken, ömür boyu beklenen kredi zararları dikkate alınır (KPMG, 2014, s. 52). IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardı krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranını tanımlamış değildir. Ancak, IAS 39 Finansal Araçlar:

Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının “*Bazı durumlarda, finansal varlıklar, oluşan kredi zararlarını yansıtan bir iskonto ile elde edilirler. İşletmeler, etkin faiz oranını hesaplamaları sırasında tahmini nakit akışlarına bu türden kredi zararlarını da dahil ederler.*” (IAS 39:AG5) hükmü, krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranını işaret edilip edilmediği konusunda tereddüde düşülmüştür. IFRIC (IFRS Interpretation Committee) IAS 39: AG5 paragrafının ilk muhasebeleştirmedeki finansal varlığın kredi zararlarından etkilenen nakit akışlarını dikkate alarak etkin faiz oranının hesaplanacağı konusunda yorumda bulunmuştur (IFRS Foundation, 2014, s. 270). Krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranının nasıl hesaplandığı Örnek Uygulama üzerinde gösterilmiştir.

IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranının hesaplanmasını ve uygulanmasını gerektiren durumlar ile IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardına göre gerektiren durumlar benzerlik göstermektedir. Ancak, krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranının hesaplanması yöntemi bazı durumlarda farklılık arz edebilmektedir. IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardına göre krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı hesaplanırken gerçekleşen kredi zararları dikkate alınırken, IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre ise (gelecekteki) beklenen kredi zararları dikkate alınır. Uygulamada, gerçekleşen kredi zararı ile beklenen kredi zararının çok farklı tutarda olmaması beklenir (KPMG, 2014, s. 52). Bu beklentinin temel nedeni, finansal varlıkların kredi değer düşüklüğüne uğradığında, finansal varlıklara ilişkin temerrüde düşme riskinin bir (1)'e çok yakın olması nedeniyle, *ECL* ve *CL*'nin bir birine yakın olarak hesaplanacağı beklentisidir.

IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar iki şekilde karşımıza çıkmaktadır (IFRS 9: 5.4.1):

- İlk muhasebeleştirmede (satın alındığında veya oluşturulduğunda) kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar,
- İlk muhasebeleştirmeden sonraki bir tarihte kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar.

İlk muhasebeleştirmede (satın alındığında veya oluşturulduğunda) kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar için ilk defa finansal tablolara alınmasından itibaren, finansal varlığın itfa edilmiş maliyetine krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı uygulanır. Daha sonra kredi riskinde düşme veya kredi değerinde yükselme olsa dahi, faiz hesaplanmasında brüt değer üzerinden değil, finansal varlığın itfa edilmiş maliyeti üzerinden hesaplanır (IFRS 9:5.4.1a). IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardındaki hesaplama farklılık arz etmemektedir.

İlk muhasebeleştirmeden sonraki bir tarihte kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların daha sonraki bir tarihte kredi riskinde düşme olması veya kredi değerinde yükselme olması halinde, döneme ilişkin faiz hesaplaması brüt değer üzerinden ve etkin faiz oranı uygulanması suretiyle yapılacaktır (IFRS 9:5.4.1b). Buna karşın, IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardında ise (varsa değer düşüklüğü karşılığı düşülmüş) itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden hesaplanmaktadır.

Kredi değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların faiz gelirlinin hesaplamasında, IFRS 9 Finansal Araçlar ve IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardındaki ilkeler benzerlik göstermekle birlikte, kredi değer düşüklüğüne uğramamış finansal varlıklara ilişkin faiz geliri hesaplaması IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre daima finansal varlığın brüt değeri üzerinden hesaplanırken, IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardına göre ise, faiz hesaplaması daima itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden hesaplanmaktadır (KPMG, 2014, s. 53; Mirza, Holt ve Orrell, 2006, s. 231). Bu durumda, IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre hesaplanacak döneme ilişkin faiz gelirlinin, IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardına göre hesaplanacak faiz gelirinden, genellikle, yüksek olması beklenir. Buna karşılık, kredi değer düşüklüğü meydana gelmediği müddetçe IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardına göre bir karşılık ayrılmazken, IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre ise, temerrüde düşme riskinin (RDO) sıfır olması durumu hariç, beklenen kredi zararı için karşılık ayrılması gerekir.

IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre, satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar için değer artış kazancı, daha önce bir zarar karşılığı ayrılmamış olsa dahi, hesaplanabilir (Grant Thornton, 2016, s. 29). Bu durum, itfa edilmiş maliyet bedelinin yükselmesi anlamına gelecektir. IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardında bu durum açıklanmış değildir.

Aşağıda, satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıklar yaklaşımının sabit getirili menkul kıymetlere nasıl uygulanacağı, faiz ve değer artış kazancı/kaybının nasıl hesaplanıp muhasebeleştirileceği bir örnek uygulama üzerinde açıklanmıştır. Yeri geldiğinde, IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardındaki modelden farkı da belirtilecektir.

Örnek Uygulama (EY, 2014, s. 16-17'den uyarlanmış ve geliştirilmiştir)

Sağlam Yatırım ve Ticaret A.Ş. çiftlik hayvanlarının üretim ve ticaretiyle iştirak eden Çiftlik Hayvansal Ürünler A.Ş.'ye iştirak etmek için lazım olan kaynağı tahvil ihraç ederek sağlamayı planlamış ve bu bağlamda 01.01.2017 tarihinde 3 yıl vadeli, % 15 yıllık faizli 100.000.000 TL nominal değerli tahvil ihraç etmiştir. 2017 yılının ortalarında iştirak edilen Çiftlik Hayvansal Ürünler A.Ş'nin aktifinde bulunan hayvanlarının önemli bir kısmının telef olması nedeniyle, Sağlam Yatırım ve Ticaret A.Ş'nin kredi riskinde kötüleşme başlamış, bankalardaki kredi limitlerinin bir kısmı iptal edilmiş ve nakit akışlarında sorun yaşanmaya başlanmıştır. Bunun sonucu olarak, Sağlam Yatırım ve Ticaret A.Ş., 31.12.2017 tarihinde ödemesi gereken 15.000.000 TL'lik kupon ödemesinde temerrüde düşmüştür. 01.01.2017 tarihinde ihraç edilmiş olan tahvilin yarısını portföyünde bulunduran Ahmet Yatırımsever, elindeki tahvilleri 45.000.000 TL'ye NVL Yatırım Holding A.Ş.'ye satmayı teklif etmiştir. NVL Yatırım Holding A.Ş., 31.12.2018 tarihindeki kupon ödemesinin de yapılamayacağını ancak tahvilin vade sonu olan 31.12.2019 tarihinde 65.000.000 TL tahsilat sağlanabileceğini değerlendirmiştir. Bundan dolayı, Ahmet Yatırımsever'in

portföyünde bulunan tahvilleri 01.01.2018 tarihinde 45.000.000 TL'ye satın almıştır.

Kredibilite sorunlarının ortaya çıkması, bankalar tarafından kredi limitlerinin bir kısmının iptal edilmiş olması, tahvilin çok yüksek oranda iskontolu olarak satılması, vadesinde kupon ödemesini yapılamaması ve aynı zamanda Sağlam Yatırım ve Ticaret A.Ş.'nin önemli finansal sıkıntı içinde olduğuna dair emarelerin bulunması nedeniyle, finansal varlığın kredi-değer düşüklüğüne uğradığı değerlendirilmiştir. Finansal varlık, 2.1. İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli Üzerinden Ölçülen Finansal Varlıklar bölümünde belirtilen her iki kriteri aynı anda sağladığından itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal varlık olarak sınıflandırılması gerekir. Satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlığın ilk defa finansal tablolara alınmasına ilişkin yevmiye kaydı aşağıdaki gibi olacaktır (Özerhan ve Aslan, 2016, s. 592; KPMG, 2014, s. 95).

01.01.2018	Borç	Alacak
İTFA EDİLMİŞ MALİYET BEDELİ ÜZERİNDEN ÖLÇÜLEN FİNANSAL VARLIKLAR	45.000.000,00	
BANKALAR		45.000.000,00

PV 'nin satın alma bedelini, C 'nin yıllık kupon tutarını, FV 'nin tahvilin nominal tutarını ve EIR 'in etkin faiz oranını gösterdiği bir durumda etkin faiz oranı aşağıdaki şekilde hesaplanabilir (Topaloğlu ve Fidan, 2013, s. 149).

$$PV = C + \frac{C}{1+EIR} + \frac{C}{(1+EIR)^2}$$

$$45.000.000 = 7.500.000 + \frac{7.500.000}{1+EIR} + \frac{57.500.000}{(1+EIR)^2}$$

$$0 = 45.000.000 + 7.500.000 + \frac{7.500.000}{1+EIR} + \frac{57.500.000}{(1+EIR)^2}$$

$$0 = -37.500.000 + \frac{7.500.000}{1+EIR} + \frac{57.500.000}{(1+EIR)^2}$$

EIR deneme yanılma yöntemi, interpolasyon yöntemi veya excel gibi programlar ile hesaplanabilir. Excel ile yapılan hesaplamada, etkin faiz oranı % 34,231 olarak bulunmuştur.

Ancak, satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların iskontolu olarak satın alınması durumunda, faiz geliri hesaplamasında, krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranının belirlenmesi ve uygulanması gerekir (IFRS 9: Appendix A Defined Terms). Düzeltilmiş etkin faiz oranı hesaplanırken tahmin edilen nakit akışları dikkate alınarak hesaplama yapılır. Bu durumda, iki yıl sonra tahsil edilmesi beklenen 65.000.000 TL ve edinim bedeli (bugünkü değer) 45.00.000 TL dikkate alınarak düzeltilmiş etkin faiz oranının hesaplanması gerekir.

PV 'nin satın alma bedelini, FV 'nin tahvilin nominal tutarını, t 'nin süreyi ve EIR 'ın düzeltilmiş etkin faiz oranını gösterdiği bir durumda düzeltilmiş etkin faiz oranı aşağıdaki şekilde hesaplanabilir (Kızıl vd., 2016, s. 369).

$$EIR = \left(\frac{FV}{PV} \right)^{\frac{360}{t}} - 1$$

$$EIR = \left(\frac{65.000.000}{45.000.000} \right)^{\frac{360}{720}} - 1 = 1,4444444^{0,5} - 1 = 1,20185 - 1 \cong 0,20185$$

Yukarıda belirtilen hususların değişmediği varsayımıyla, 2018 yılı sonunda 9.083.250 TL'nin ($0,20185 \cdot 45.000.000$ TL) faiz geliri olarak kar zarar hesaplarında muhasebeleştirilmesi gerekir. Bu kayıt sonucunda, finansal varlığın defter değeri 54.083.250 TL'ye çıkmış olacaktır. İşleme ilişkin yevmiye kaydı aşağıda gösterilmiştir (Özerhan ve Aslan, 2016, s. 592; KPMG, 2014, s. 96).

31.12.2018	Borç	Alacak
İTFA EDİLMİŞ MALİYET BEDELİ ÜZERİNDEN ÖLÇÜLEN FİNANSAL VARLIKLAR	9.083.250,00	
FAİZ GELİRLERİ		9.083.250,00

Sonraki dönemlere ilişkin faiz hesaplaması, IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre faiz hesaplaması ilk muhasebeleştirmedeki itfa edilmiş maliyet bedeli/brüt defter değeri olan 45.000.000 TL üzerinden yapılacaktır. IAS 39 Finansal Araçlar:

Muhasebeleştirme ve Ölçme standardına göre yapılacak hesaplamada ise gerçekleşen zarar olmadığı taktirde IFRS 9 ile aynı olacaktır. Ancak, gerçekleşen zarar olması halinde, net değer üzerinden hesaplanacaktır.

2018 yılı sonunda finansal varlığın kredi riskine ve nakit akışlarına ilişkin değerlendirme yapılmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda iki farklı senaryo olduğu varsayılmıştır. Her bir senaryoya göre yapılan hesaplamalar ve muhasebeleştirme işlemleri aşağıda açıklanmıştır.

Senaryo 1:

NVL Yatırım Holding A.Ş. gerçekçi ve kanıtlanabilir belirtilere dayanarak, 2019 yılı sonunda beklenen nakit akışın 70.000.000 TL'ye çıkacağını tahmin etmektedir. Değer artış kazancının kâr zararda (IFRS 9: 5.7.1) muhasebeleştirilmesi gerekir. Değer artış kazancı aşağıdaki şekilde hesaplanabilir.

Değer artış kazancının yevmiye kaydı aşağıdaki şekilde yapılır (Özerhan ve Aslan, 2016, s. 592).

31.12.2015	Borç	Alacak
İTFA EDİLMİŞ MALİYET BEDELİ ÜZERİNDEN ÖLÇÜLEN FİNANSAL VARLIKLAR	4.160.291,21	
DEĞER ARTIŞ KAZANCI		4.160.291,21

IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre satın alındığında veya oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğüne uğramış finansal varlıkların değer artış kazançları, itfa edilmiş maliyete eklenmektedir. Ancak, faiz hesaplaması ilk muhasebeleştirmedeki itfa edilmiş maliyet bedeli olan 45.000.000 TL üzerinden yapılacaktır. IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardına göre bu durumda yapılacak kayıt konusunda bir açıklama yer almamaktadır.

Senaryo 2:

NVL Yatırım Holding A.Ş. gerçekçi ve kanıtlanabilir belirtilere dayanarak, 2016 yılı sonunda beklenen nakit akışın 60.000.000 TL olacağını tahmin etmektedir. Mevcut koşullar ve ekonomideki

görünüm dikkate alındığında, borçluya ilişkin temerrüde düşme riskinin (RDO) ise 0,05 olacağı hesaplanmıştır.

Döneme ilişkin faiz gelirinin hesaplaması ve muhasebeleştirilmesi senaryo 1'deki ile aynı olacaktır. Onun için burada tekrar edilmemiştir. Beklenen kredi zararları ise aşağıdaki gibi hesaplanacaktır (Gebhardt, 2015, s. 44).

$$ECL=RDO*CL \quad (1)$$

Beklenen kredi zararını hesaplamak için öncelikle kredi zararının paranın zaman değeri de dikkate alınarak hesaplanması gerekir. Kredi zararı aşağıdaki şekilde hesaplanabilir:

$$CL= \frac{\text{Sözleşmeye bağlı nakit akışı}-\text{Beklen nakit akışı}}{1+EIR}$$

$$CL= \frac{65.000.000-60.000.000}{1+0,20185} = \frac{5.000.000}{1,20185} = 4.160.252,94 \text{ TL}$$

Beklenen kredi zararı ise 1 no'lu formül vasıtasıyla aşağıdaki şekilde hesaplanabilir.

$$ECL=RDO*CL$$

$$ECL= 0,05*4.160.252,94 = 208.012,65 \text{ TL}$$

Beklenen kredi zararına ilişkin yevmiye kaydı aşağıdaki şekilde yapılabilir.

31.12.2015	Borç	Alacak
DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ ZARARI	208.012,65	
İTFA EDİLMİŞ MALİYET BEDELİ ÜZERİNDEN ÖLÇÜLEN FİNANSAL VARLIKLAR		208.012,65

IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre yukarıda yapılan beklenen kredi zararları hesaplaması ve yevmiye kaydı IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardına göre yapılmayacaktır. Zira, değer düşüklüğü zararı henüz gerçekleşmiş değildir. Ayrıca, 2018 yılı için IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre faiz 45.000.000,00 TL üzerinde hesaplanırken, IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardına

göre yeni maliyet bedeli olan (45.000.000 TL – 208.012,65) 44.791.987,35 TL üzerinden hesaplanacaktır.

5. Sonuç

2014 yılının Temmuz ayında, IASB tarafından IFRS 9 Finansal Araçlar standardının tamamlanmış versiyonu, 01.01.2018 tarihinden itibaren yürürlüğe girmek üzere yayınlanmıştır. IFRS 9 Finansal Araçlar standardının tamamlanmış versiyonunda finansal varlıkların değer düşüklüğüne ilişkin hükümlerinin yanı sıra, finansal varlıkların sınıflandırmasına ilişkin değişiklikler ve ilaveler de yapılmıştır.

IFRS 9 Finansal Araçlar standardı finansal varlıkları, finansal varlıkların yönetimi için işletmenin esas aldığı iş modeli ile finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarının özelliklerini esas alarak aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır (IFRS 9: 4.1.1):

- İtfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal varlıklar.
- Gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar.
- Gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar.

IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülen finansal varlıklar ile gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlıkların yanı sıra, finansal kiralama alacakları, sözleşme varlıkları, kredi taahhütleri ve finansal teminat sözleşmeleri değer düşüklüğüne tabidir. Gerçeğe uygun değer değişimi kar zarara yansıtılarak ölçülen finansal varlıklar ise değer düşüklüğü hükümlerine tabi değildir.

IFRS 9 Finansal Araçlar standardının değer düşüklüğü konusunda getirdiği temel yenilik, IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının zayıf noktalarından biri olarak kabul edilen “gerçekleşen zarar” modeli yerine, “beklenen kredi zararı” modelidir. Beklenen kredi zararları, kredi zararlarının ilgi-

li temerrüt risklerine göre ağırlıklandırılmış ağırlıklı ortalamasıdır (IFRS 9: Appendix A Defined Terms).

IFRS 9 Finansal Araçlar beklenen kredi zararlarını hesaplamak için, genel yaklaşım, basitleştirilmiş yaklaşım veya satın alındığında ya da oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar yaklaşımlarından birinin uygulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Çalışmamızda; satın alındığında ya da oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar yaklaşımı detaylı açıklanmış, IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardı ile benzer ve farklılıklarına değinilmiştir. Bir örnek uygulama üzerinde, satın alındığında ya da oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklara uygulanan krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranının, faiz gelirin ve dönem sonunda değer artış kazancının (kaybının) hesaplanması, muhasebeleştirilmesi ve IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardı ile farklılıkları detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

IFRS 9 Finansal Araçlar standardının yeni değer düşüklüğü modelinde, nakit akışlarını tahmin etmek ve kredi-değer düşüklüğü kriterlerini uygulamak işletmelerin, gözlemlenebilir kanıtlar esas alınarak, takdirine bırakılmıştır. Bu durum, beklenen zararlarının ileriye doğru kaydırılmasına sebebiyet verebileceği gibi faiz gelirlerinin de manipüle edilebileceği düşünülmektedir. Uygulama üzerinden de görüleceği gibi, IFRS 9 Finansal Araçlar standardına göre satın alındığında ya da oluşturulduğunda kredi-değer düşüklüğü bulunan finansal varlıklar için her zaman ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplanacağından dolayı, IAS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardının değer düşüklüğünden daha fazla değer düşüklüğü zararı ayrılması gerekecektir.

IFRS 9 Finansal Araçlar standardının getirdiği yeni yaklaşımın finansal varlığın vadesi ile uyumlu LIBOR faiz oranı taşıyan veya forward gibi müşteri riskini ihtiva eden finansal varlıklara uygulanması ve aynı zamanda BOBİ FRS ve VUK ile karşılaştırılması ile ilgili çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aytürk, Y. (2016), "IFRS 9 Finansal Araçlar Kapsamında Yeni Değer Düşüklüğü Modeli ve Bankacılık Sektörüne Etkileri." Mali Çözüm, 137, 133-143.
- BDO International, (2016), IFRS IN PRACTICE 2016 IFRS 9 Financial Instruments. <https://www.bdo.global/>: https://www.bdo.global/getattachment/Services/Audit-Accounting/IFRS/IFRS-in-Practice/IFRS9_print.pdf.aspx?lang=en-GB (Erişim Tarihi: 03 Temmuz 2017)
- EY, (2014), Impairment of financial instruments under IFRS 9, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/\\$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf) (Erişim Tarihi: 03 Temmuz 2017)
- Financial Crisis Advisory Group, (2009), Report of the Financial Crisis Advisory Group, <http://www.g20ys.org/upload/auto/3cf79c18a19e03d80a1612293633577f9c529583.pdf> (Erişim Tarihi:25.10.2017)
- Ganguin, B., - Bilardello, J, (2005), Fundamentals of Corporate Credit Analysis. McGraw-Hill, USA.
- Grant Thornton, (2016), Get ready for IFRS 9 The impairment Requirements. <https://www.grantthornton.global/globalassets/1.-member-firms/global/insights/article-pdfs/ifrs/get-ready-for-ifrs-9-issue-2-the-impairment-requirements.pdf> (Erişim Tarihi: 25.09.2017)
- IFRS Foundation, (2014), Financial Instruments 2015: A guide through the official text of IFRS 9 and the other financial instruments standards, Volume 1 and Volume 2, IFRS Foundation, London
- IFRS Foundation, (2016), A Guide Through IFRS Standards. Part A and B., IFRS Foundation, London.
- Kızıl, A. - Fidan, M. M. - Kızıl, C. - Keskin, İ, (2016), TMS - TFRS Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları (2. Baskı), Der Yayınevi, İstanbul.
- Kieso, D. E. - Weygandt, J. J., - Warfield, T. D, (2011), Intermediate Accounting, Volume 2 (IFRS Edition b., Cilt II), John Wiley & Sons, USA.
- KPMG, (2014), First Impressions: IFRS 9 Financial Instruments, <https://home.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2014/09/First- Impressions-O-201409-IFRS-9-Financial-Instruments.pdf> (Erişim Tarihi: 03 Temmuz 2017)
- Mirza, A. A.- Holt, G.J.- Orrell, Magnus, (2006), IFRS International Financial Reporting Standards: Workbook and Guide, Wiley, USA.
- Özerhan, Y. - Aslan, Ü. (2016). "Şeffaflık İlkesi Açısından Finansal Araçlarda Değer Düşüklüğünün Raporlanmasının Yeni IFRS 9: Finansal Araçlar Stan-

dardı Kapsamında Değerlendirilmesi” Muhasebe Bilim Dünyası, 18(Özel Sayı: 1), 573 - 603.

PWC. (2017), IFRS 9 Financial Instruments Understanding the Basics, <http://www.pwc.com/gx/en/audit-services/ifrs/publications/ifrs-9/ifrs-9-understanding-the-basics.pdf> (Erişim Tarihi: 08 Ağustos 2017)

Ramirez, J, (2015), Accounting for Derivatives (Second Edition). Wiley, West Sussex, UK

Topaloğlu, B. - Fidan, M. M, (2013), Banka ve Finans Matematiği (2. Baskı), Beta Yayınları, İstanbul.